

L'Urbanisme de la CMB. De la Comissió d'Urbanisme a la Mancomunitat AMB (1974-1992)

Juli Esteban i Noguera

Aquestes notes, per a una breu intervenció en el segon cicle de conferències de Gent de la Casa Gran, són un recull de les meves impressions i records en voltant de l'urbanisme de la Corporació Metropolitana de Barcelona (1974-1988). El 1974 vaig entrar a treballar a l'equip redactor del PGM (Pla General Metropolità) dins de la Comisión de de Urbanismo y Servicios Comunes de Barcelona y Otros Municipios, i el 1992, ja en temps de la Mancomunitat de Municipis de l'AMB, vaig finalitzar aquesta etapa laboral.

Divideixo el relat en quatre etapes, acotades per les eleccions municipals de 1979 i 1983 i la desaparició de la CMB el 1988.

La capacitat d'intervenció i d'observació de que vaig gaudir va ser diferent en cadascuna de les quatre etapes: com a tècnic contractat a la primera, com a tècnic funcionari a la segona, com a director de serveis d'un àrea molt important a la tercera, i com a director de serveis d'una àrea força residual a la darrera etapa del període. En totes tracto simplement d'explicar el context i els trets principals de l'urbanisme en el qual, amb diferents responsabilitats, vaig poder participar y observar d'a prop.

Atesa la seva finalitat de guió per a una breu xerrada, aquestes notes es varen redactar a partir de la memòria que conservo dels fets, i encara que he procurat comprovar bona part del que s'explica, pot haver-hi alguns errors.

1974-1979

La revisió del Pla "Comarcal" de 1953, es redacta en el marc de la CUSCBOM, i constitueix la primera versió del PGM.

Durant l'alcaldia i presidència d'Enric Massó (1973-75), el PGM s'aprova inicialment (1974). En aquest mateix any es crea la CMB.

Durant l'alcaldia i presidència de Joaquin Viola (1975-76), el PGM s'aprova definitivament (1976)

Durant l'alcaldia i presidència de Jose M Socías (1976-79), el PGM comença a aplicar-se, i de manera especialment intensa a l'Ajuntament de Barcelona

Albert Serratosa y Joan Antoni Solans- dos tècnics- són les persones determinants de l'urbanisme d'aquest període. Ells protagonitzen l'elaboració y la defensa pública del PGM. Els alcaldes metropolitans ja no manen gaire. Els alcaldes de Barcelona també estan condicionats per la dinàmica de canvi. El PGM es ja una expressió potent y clara del canvi polític per la via d'un cert despotisme il·lustrat a l'urbanisme.

Intent de reconduir el procés per l'alcalde Viola. Destitució de Serratosa i arribada de dos funcionaris prestigiosos però disciplinats: Xavier Subias i Antonio Carceller com directors de serveis de Planejament i de Gestió Urbanística respectivament. Solans segueix a la casa com a tècnic responsable del PGM. Angel Arozamena es el gerent de la CMB; escassament competent en urbanisme, actua sovint com advocat dels interessos privats pressionant per les modificacions del PGM que desitja el president de la CMB. L'aprovació del PGM per un "òrgano desconcentrado" que presideix el governador civil Salvador Sanchez Terán anul·la unes quantes de les modificacions introduïdes per pressió política (!!!). El PGM manté substancialment el seu contingut

L'alcalde Socias fitxa Solans com delegat de serveis de l'Ajuntament de Barcelona. La Carta Municipal li permet organitzar on govern municipal amb tècnics de confiança deixant de banda uns regidors terminals. El PGM comença a aplicar-se decididament a l'Ajuntament de Barcelona : control rigorós de l'allau de llicències d'edificació demanades per beneficiar-se de les normes transitòries, compres de sol a partir de les noves qualificacions urbanístiques, primer programa de projectes urbans,...

A la CMB, es temps d'una notable atonia, al menys en urbanisme. A partir de 1977 la falta de lideratge polític es nota molt. Un tema d'aquells temps: Les "compensacions" per permuta amb solars del Polígon Canaletes (Cerdanyola), propietat de la CMB, de les edificabilitats que no podien realitzar-se en altres llocs degut al'oposició dels veïns.

1979-1983

Ajuntaments democràtics i CMB democràtica. "Pacte de Progrés" (PSC, PSUC, CiU). President: Narcís Serra. Vicepresidents, gerent i directors de serveis repartits segons confiança dels partits del pacte: Vicepresidents: Ignasi Urenda i Carles Riba; Gerent: JM. Trias de Bes, Planejament: Xavier Subias; Gestió Urbanística: Manuel Herce; Finances: Santiago Ponseti; Transports: Joan Torres; Serveis Metropolitans: Joan Parpal; Obres Públiques: Antoni Sabaté. (A la segona part del període em sembla que Jordi Parpal va substituir Trias de Bes). A partir de desembre de 1982 el president va ser Pasqual Maragall

Període en que s'enceten moltes iniciatives tant a la CMB com als ajuntaments. A Barcelona Oriol Bohigas substitueix Solans, i forma el seu primer equip amb A. Puigdomenech i J.A. Acebillo. Bohigas, arquitecte culte, amb capacitat de discurs i de lideratge constitueix una referencia ideològica, per a les actuacions urbanístiques, que transcendeix de l'àmbit de Barcelona.

En aquesta etapa l'urbanisme metropolità esta dividit en dues direccions de serveis, Planejament, amb X. Subias, y Gestio Urbanística amb M. Herce.

La CMB tenia la funció de Comissió d'Urbanisme del seu àmbit. Era una competència urbanística importantíssima per a la coherència del urbanisme

metropolità, per bé que es tractava d'una funció de fiscalització urbanística de les iniciatives municipals, d'acord amb el PGM, i no pròpiament d'una iniciativa urbanística de la CMB. Aquesta tasca, que requeria molta dedicació y recursos humans, no va ser gaire intensa fins la segona meitat en aquesta etapa, quan els ajuntaments varen començar a tenir elaborats nous plans, parcials i de reforma interior (PERIs), que incorporaven els nous objectius dels ajuntaments democràtics. A més d'aquesta funció, va haver-hi en aquesta etapa iniciatives urbanístiques com les següents:

- Revisió del programa d'actuació del PGM
- Treballs de reconeixement de Collserola amb l'objectiu de crear el gran parc metropolità
- Posada en marxa el programa de , parcs interurbans i metropolitans: Torreblanca, Les Planes, Torre-roja, Can Arnús, Parc del Besos....
- Participació en la primera formulació del Projecte Olímpic (Informe Cuyás)
- Inici de la remodelació de la Catalana (SAdrià de B) amb la creació de la societat Marina-Besos
- En aquesta etapa entren en funcionament algunes infraestructures de gran transcendència urbanística com el pont del Molinet (B-SCG) i el col·lector de Llevant que probablement havien començat en el període anterior.

1983-1987

A Barcelona i a tot l'àmbit metropolità el PSC va assolir una notable majoria. Tot i que es va mantenir el pacte de govern amb el PSUC i CiU, ja no va haver-hi repartiment de directors de serveis segons confiança política. Tots van ser de confiança del president Pasqual Maragall i del vicepresident executiu Jordi Parnal (després intercanviat amb Mercé Sala): Gerent: Joan Angelet; Transports: Joan Laporta; Serveis metropolitans: Joan Parnal; Finances: Josep M Raurich; Urbanisme: Juli Esteban. Les àrees de Comunicació i de Relacions internacionals, de les que foren responsables Rafael Pradas i Lluís Carreño respectivament, varen assolir una notable importància en aquest període.

Cal destacar la fusió en una única direcció de serveis d'Urbanisme de les anteriors de Planejament, Gestió Urbanística i Obres Públiques (part de vialitat). Atesa la presència de O. Bohigas a l'Ajuntament de Barcelona, i de J.A. Solans a la Generalitat, la CMB va voler dotar-se d'una primera figura: Manuel de Solà-Morales, com a director de serveis. Solà-Morales va acceptar inicialment la proposta i es preveia que estès acompanyat de dos directors tècnics (M.Herce i J.Esteban). Tanmateix, després s'ho va repensar i es va fer enrere. Tampoc M.Herce va acceptar el que en el seu cas es podia llegir com una rebaixa de funcions. La sortida va ser nomenar Juli Esteban director de serveis únic. A

petició de l'afectat, es va nomenar uns mesos després un director adjunt per als temes de vialitat: Francesc Figueras.

Aquest va ser el període de màxima efervescència en diversos fronts de la CMB i en concret a l'urbanisme. Les tasques derivades de la funció de Comissió d'Urbanisme varen arribar al seu màxim. Els diversos plans i propostes de modificació del PGM, alguns iniciats pels ajuntaments en el mandat anterior, arriben "massivament". Els ajuntaments democràtics desitgen adaptar la radicalitat del PGM a les condicions i circumstàncies de cada municipi. Son iniciatives comprensibles i en bona part ben orientades però que la CMB tenia la responsabilitat de valorar amb cura i de dir que no quan calia. La dificultat tècnica y política d'aquesta tasca, feta des d'una institució que emana dels propis municipis, es molt superior que quan es fa des d'un altra organisme. Era la Generalitat qui exercia aquesta funció per a la resta de municipis de Catalunya.

Pel que fa a les actuacions directes de la CMB, es va continuar amb les iniciatives de la etapa anterior i n'hi va haver de noves. A 1987 es va publicar el llibre *Projectar la Ciutat Metropolitana (1981-86)* que en presenta un bon recull. Recordem-ne algunes

-Collserola: Elaboració i aprovació del pla especial del Parc de Collserola. Actuacions en el parc (Sta Creu d'O, Budallera, Torre Baró, La Salut,...) Constitució del òrgan de gestió.

-Pla de Costes. Ordenació de tot el litoral metropolità, del que varen derivar unes quantes modificacions del PGM per ajustar-lo als objectius de transformació de la franja costanera. El lideratge de la CMB en aquesta operació va ser clau. Convé recordar que va anar associada a la millora de la qualitat de l'aigua del mar derivada de les actuacions en matèria de sanejament desenvolupades per la pròpia CMB

-Altres estudis territorials: Ordenació del sol rural, Pla de vies metropolitanes

-Parcs: acabament dels iniciats i nous projectes i realitzacions: Torreblanca (SCu), Entorn Molinet (SCG), St. Vicens (SVH), Litoral Besos (SAB), El Castell (Cf), ...

-Ordenació y desenvolupament de sectors: Cerdanyola Sud, Torreblanca(SCu), Pla d'en Coll (Mc), Parc Tecnològic (Cd).....

-Projectes i obres de vialitat: Continuació de Cristofol de Moura amb pont sobre el Besos (SAB), Ronda de Cerdanyola amb pont sobre el Ripoll (Cd, Ri), Sabina Mitjavila amb el pont de la Font Santa, eix viari i pont del Parc Tecnològic (Cd), totes amb valor de nexes clau per a l'articulació del territori metropolità. També es varen elaborar avant-projectes de traçat de les potes nord i sud de la Ronda de Dalt.

-Actuacions en urbanitzacions il·legals. Amb èxit variable es varen tractar de suprimir algunes urbanitzacions il·legals amb poca quantitat d'edificació realitzada.

1988-1991

Etapa marcada per la dissolució de la CMB, com resultat de les lleis territorials de 1987, que es va fer efectiva el 1988.

Recomposició de l'Administració metropolitana mitjançant la creació de la Mancomunitat de Municipis de l'Àrea Metropolitana de Barcelona juntament amb les dues entitats metropolitanes (Transports i Serveis ambientals) creades per llei. S'adoptà la denominació Àrea Metropolitana de Barcelona com a referència conjunta de les tres institucions oficials.

Jordi Borja va ser el primer vicepresident executiu de la MMAMB. Angel Simon, el gerent.

Desapareix la funció de Comissió d'Urbanisme. Hi ha un important traspàs de personal a la Generalitat. A més Urbanisme es divideix en tres direccions de serveis: Ordenació Urbanística, Parcs y Vialitat (els noms no són exactes). Per bé que pot estranyar que amb menys competències i menys personal es desagregués una direcció en tres, es pot dir que en la nova situació una major autonomia d'actuació en les tres línies no era problemàtica i podia dotar-les de major especialització i agilitat.

A la direcció de serveis d'Ordenació Urbanística li quedaven dues línies de treball: a) l'assistència tècnica en planejament o gestió urbanística als ajuntaments, similarment a una diputació. Assistència que només demanaven els municipis amb poca dotació tècnica, b) Els estudis i propostes d'ordenació metropolitana per tal d'orientar polítiques, plans i actuacions, que desenvoluparien altres unitats de l'Àrea Metropolitana, els ajuntaments o altres administracions. Normalment aquestes propostes tenien caràcter simplement indicatiu i orientador. Dins d'aquest segon vessant convé recordar:

-Els estudis d'ordenació sobre la Vall Baixa del Llobregat, i sobre el Delta del Llobregat amb especial atenció a l'espai rural

-La col·laboració en el Pla Estratègic Barcelona 2000 (encara no metropolità)

-Els debats, estudis i treballs dirigits a l'elaboració del Pla Territorial de la Regió Metropolitana, que estava previst a les lleis que van dissoldre la CMB, com instrument que havia de garantir la coherència territorial del fet metropolità que es gestionaria des de diverses entitats. De fet, es un retorn a l'àmbit del Pla Director de l'Àrea Metropolitana de 1966, que va ser la primera resposta "per elevació" en el procés de revisió del Pla "Comarcal" de 1953. En aquest marc temàtic de treball, es va crear de la revista *Papers. Regió metropolitana de Barcelona*, mitjançant un conveni amb l'Ajuntament de Barcelona i la FMC. El

primer número va sortir el 1990, i actualment encara la publica el Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona. La periodicitat ha estat força irregular però la continuïtat ja ha arribat a 28 anys.

28 de febrer 2018